

Streszczenie

Rozprawa doktorska, pt. „Marek Hłasko w «żywej pamięci». Analiza archiwaliów, recepcji i wspomnień”, miała na celu dotarcie do materiałów źródłowych dotychczas nieznanych lub niepublikowanych, które pozwoliły na potwierdzenie lub obalenie kilkunastu teorii związanych z postacią Hłaski i jego procesem twórczym, a także analizę źródeł.

Jedną z metodologii badawczych, które zostały zastosowane w poniższej pracy, były teorie pamięci kulturowej Aleidy Assmann i Astrid Erll. Założenia pamięci komunikacyjnej, umożliwiły przeprowadzenie rozmów z osobami pamiętającymi Marka Hłaskę, a także z publicystami i pasjonatami zajmującymi się twórczością prozaika. Wszystkie spotkania zostały przeprowadzone osobiście na zasadzie wywiadów nieustrukturyzowanych i swobodnych, zawierających pytania otwarte. Ponadto w odniesieniu do założeń pamięci zbiorowej, teorii ram odbioru tekstów, została przeanalizowana recepcja utworów pisarza, która przypisuje danemu dziełu status kulturowego lub literackiego. W rozprawie zwrócono też uwagę na wpływ tekstu na odbiorcę, który pozwala mu identyfikować się z treścią utworu, a jego lektura wywołuje indywidualne wspomnienia.

Obok rejestracji reminiscencji, założeniem powyższych badań była obszerna kwerenda archiwalna, która została przeprowadzona w większości archiwów, bibliotek i muzeów w Polsce, a także w zbiorach prywatnych, udostępnionych przez kilku rozmówców. Badanie archiwaliów, na które składają się rękopisy, maszynopisy, scenariusze filmowe, protokoły z kolaudacji, audycje radiowe, telewizyjne, spektakle teatralne czy dzieła niezrealizowane i materiały znajdujące się na stronach internetowych, przyczyniło się do weryfikacji faktów na temat autora *Cmentarzy*. Powyższe analizy pozwoliły też na wyjaśnienie nieustannie funkcjonujących w świadomości społecznej legend dotyczących Hłaski. Podczas prowadzenia prac badawczych, uwzględniono też szczegółową analizę porównawczą, wydanej w ostatnich latach powieści *Wilk*, zbioru *Najlepsze lata naszego życia* i kolejnych wersji scenariuszy filmowych dzieł pisarza.

Głównym założeniem rozprawy doktorskiej, było odróżnienie prawdy od fałszu i interpretacja archiwaliów w odniesieniu do aktualnej wiedzy na temat prozaika. Analizowane materiały umożliwiły wyjaśnienie kwestii spornych, a także stały się źródłem do stworzenia bazy archiwaliów Hłaski. W przyszłości może ona stanowić podstawę do opracowania naukowej biografii twórcy i krytycznoliterackich edycji jego dzieł. W pracy omówiono też obecność pisarza na współczesnym rynku wydawniczym, w social mediach i w Internecie z uwzględnieniem działań fanów, zarówno tych organizowanych online, jak i w przestrzeni publicznej i kulturalnej.

Rozprawa składa się z siedmiu rozdziałów. W pierwszym została zaprezentowana metodologia badań. W części drugiej, omówiono odbiór sylwetki i dzieł Hłaski w okresie jego pobytu w Polsce i za granicą w latach 1954-1969, a także okoliczności wyjazdu twórcy za granicę, na podstawie archiwaliów zachowanych w Instytucie Pamięci Narodowej. Trzeci rozdział został poświęcony szczegółowej analizie odbioru utworów pisarza, w zależności od zmieniających się warunków społeczno-politycznych w latach 1970-2020. Zaprezentowano też wyniki analiz archiwaliów. Czwarta część dotyczy kulturowej recepcji tekstów Hłaski, adaptacji teatralnych, radiowych i tłumaczeń. Prezentuje też rezultaty badań krytycznoliterackiej recepcji utworów prozaika w latach 2008-2020, z uwzględnieniem tekstów publicystycznych i biograficznych. Piąty rozdział zawiera omówienie rezultatów kwerend archiwalnych, a także przedstawia wnioski z badań porównawczych poszczególnych

dokumentów. Część szósta jest szczegółową analizą kolejnych wersji scenariuszy, scenopisów, kolaudacji filmowych dzieł pisarza i utworów niezrealizowanych. Ostatni rozdział rozprawy opiera się na materiałach pozyskanych podczas rozmów z osobami znającymi Marka Hłaskę i publicystami piszącymi o twórcy. Przedstawia też nowe formy promocji prozaika w przestrzeni medialnej.

Wynikiem przeprowadzonych badań jest szczegółowa analiza archiwaliów autora *Pętli*, a także potwierdzenie konieczności prowadzenia dalszych kwerend poza granicami kraju. Takie badania powinny bazować na źródłach, które nie są uwarunkowane literacką i biograficzną legendą. Istotne są też dalsze studia nad procesem utrwalania pamięci o twórcy przez jego fanów w świadomości społecznej i kulturowej.

01.03.2021. K. Sowińska